

Offentliggjort, men inte offentligt? Några tankar om bruket av Internetkällor¹

Tove Ingebjørg Fjell

Jag har tidigare arbetat mycket med deltagande observation. Jag har observerat och deltagit i det offentliga rummet, på gator och andra områden som är öppna för alla (Fjell 1996), och på institutioner som sjukhus och kliniker där jag har varit tvungen att söka tillstånd för att få komma in (Fjell 1998). Min naiva utgångspunkt då jag gick in på diskussionsfora på nätet var att detta virtuella rum var som en gata, som ett torg, som en öppen plats, där i princip vem som helst kunde gå in och det som befann sig där måste kunna betraktas som allmän egendom. Nätet hade för mig inga drag gemensamma med den halvoftentliga arena, förlossningskliniken, som jag först efter flera månaders ansträngningar fick komma in i! Men är nätet som ett öppet torg där forskaren kan plocka med sig det hon önskar? Kan nätet definieras som en arena där forskaren kan observera utan att informera (dold observation), och där vi kan strunta i informanternas rätt att bli informerade om vad de används till?²

FRÅGELISTAN OCH INTERNETKÄLLAN – TVÅ SYSTRAR?

Jag kommer i det följande att problematisera några frågor som jag ser som uppenbara utmaningar för kulturforskare som hämtar datamaterial från nätet. Hur ska man uppfatta förhållandet mellan offentligt och offentliggjort i det virtuella rummet? Vilka problem är förbundna med anonymisering? Jag ska ta upp de problem som är knutna till användningen av nätets erfarenhetsbaserade texter, källor som kulturforskare i allt högre grad kommer att använda sig av. Vi har i kulturforskningen mött utmaningar kring Internetkällor framför allt i förhållande till samtyckes- och anonymiseringsproblematiker, och jag kommer att rikta strålkastarljuset både mot den nya källtypen och

mot de problem som är förbundna med denna. Gäller de forskningsetiska problem som är förbundna med Internetkällor också frågelistan?

Frågelistan är ständigt föremål för diskussion. Är meddelargruppen alltför homogen? Är det för många kvinnor, för få invandrare, för hög genomsnittsalder (Nilsson, Waldetoft & Westergren 2003)? Ibland väljer forskare att komplettera frågelistan med annat liknande material (se till exempel Nylund Skog 2003; Hagström, under utgivning). Diskussionsgrupper på nätet kan sägas ha beröringspunkter med frågelistesvar. Både frågelistesvar och inlägg i diskussionsfora görs av så kallade vanliga människor som i skrift uttrycker erfarenheter över ett givet tema. Temat kan formuleras som Nordiska museets Nm 223 *Personlig hygien* (Klein 2003) eller signaleras genom att diskussionsgruppen kallas "Forum för barnlösa", där man diskuterar barnlöshet och medikamentell hjälp och får tröst och omsorg, eller "Vaccineringsdebatten", där man diskuterar ståndpunkter för och mot vaccinering. Men det finns också skillnader mellan kategorierna. Frågelistesvaren ges i en envägskommunikation från meddelare till arkivarie och andra forskare där meddelaren inte får någon omedelbar respons, medan kommunikationen i diskussionsfora sker mellan flera och responserna kommer efter några minuter, några timmar eller några dagar. Meddelare vet att deras svar läses av arkivarien, och de kan ha en mer eller mindre klar föreställning om att svaren används av forskare. De som skriver inlägg i ett diskussionsforum har ingen aning om att deras bidrag kommer att utnyttjas i ett forskningssammanhang, åtminstone inte förrän forskaren tar kontakt och ber att få använda inlägget.

VAD KAN VARA INTRESSANT PÅ NÄTET?

Det finns många olika typer av rum i vilka man kan röra sig på nätet. Kanaler för asynkron kommunikation är bland andra personliga hemsidor, och det finns olika diskussionsgrupper där man tar upp till exempel sorg, svårigheter med att vara förälder, problem med att var patient och samlevnadsproblem. De synkrona

¹Artikeln är tidigare publicerad i boken *Frågelistan som källa och metod*, Charlotte Hagström & Lena Marander-Eklund (red.) 2009 (2005). Lund: Studentlitteratur.

²Krav på samtycke beskrivs i NESH:s (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) forskningsetiska riktlinjer, punkt 8, "Krav om samtykke" (NESH 1999). Se även punkt 7, "Om å innhente samtykke i digitale fora", *Forskningsetiske retningslinjer for internettforskning* (NESH 2003).

kommunikationskanalerna är bland andra dataspel online och chattar.³

Detta kan kallas verklighet online eller virtuell verklighet, men får inte uppfattas som nya verkligheter utan snarare som typer av verkligheter som inkluderar nya former av kommunikation (Sveningsson 2004:49). Många har efterlyst riktlinjer för användning av material hämtat från nätet, och i september 2003 fastställde Den nationella forskningsetiska komité för samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) forskningsetiska riktlinjer för Internetforskning (NESH 2003).

Kulturforskare kan ha flera skäl att använda nätet som källa. Man kan studera uppbyggandet av hemsidor och därigenom säga något om förhållandet mellan privat och offentligt. Man kan studera hur den nya tekniken används på innovativa sätt. Vidare kan man genom att studera "samtal" i chattrum säga något om hur det skriftliga påverkas av det muntliga. Man kan också använda nätet som en datakälla till specifika teman, ungefär som en frågelista.

Jag blev intresserad av nätet då jag höll på med en studie om barnlöshet. Jag sökte på nätet för att se hur adoptivföräldrar diskuterade adoption. I temaforumet fann jag mycket bakgrundsinformation om temat adoption som jag använde när jag utvecklade temaguider till intervjuerna, och det var ett effektivt sätt att lära känna området. Här fick jag till exempel inblick i hur man diskuterade om adoption är en form av invandring och om ett adoptivbarn kan kallas för invandrare. Här diskuterade man skillnaden mellan att adoptera från Etiopien, varifrån man får ett barn som kommer att skilja sig från sina etniska norska föräldrar, i motsats till att adoptera från ett östeuropeiskt land där man med större säkerhet kommer att få ett barn som liknar en själv. Dessa diskussioner kunde leda till långa och på många sätt smärtsamma meningsutbyten om A-lag och B-lag bland adoptivföräldrar, där A-laget bestod av adoptivföräldrar med färgade barn och B-laget bestod av adoptivföräldrar med vita barn. Men kunde jag inte bara gå ut och intervju adoptivföräldrar? Det kunde jag självklart göra och det gjorde jag också. Men nätdiskussionen var en inkörsport till en tematik som inte var så lätt att fånga i en intervju. Jag fick tillgång till en annan typ av kunskap, och det var lätt att samla in data utan att röra sig från kontorsstolen, utan fråga om lov och utan att bli sedd.

OFFENTLIGGJORT MEN INTE OFFENTLIGT

Många har en föreställning om att nätet är ett offentligt rum. Men när man går in på nätet och tittar på hemsidor eller inlägg på diverse fora så kan man få en annan uppfattning. Frågan som forskare måste ställa sig är om det virtuella rummet uppfattas som ett offentligt rum av dem som deltar aktivt.

³Ett synkront chatt är en nätdialog i realtid (IRC).

I så kallade diskussionsfora diskuteras det mesta, allt från rasism och diskriminering till möten med döden och samlevnadsproblem, och deltagandet tycks representera en primärkälla till både kunskap och omsorg. Det finns flera paralleller mellan samlevnadsinläggen och veckotidningarnas "brev till doktorn/samlevnadsexperten". I ett av de många nätinläggen om samlevnadsproblem kan vi läsa att insändaren är djupt förtvivlad över att hennes man är milt sagt sexuellt ointresserad av henne. Han vill inte se på henne när hon är naken, långt mindre ta på henne. Hon skriver att hon upplever detta som så privat att hon absolut inte vill diskutera det med väninnor eller andra ansikte mot ansikte. Andra insändare kan förklara sina inlägg med att de har förbrukat familj och vänner och behöver andra att diskutera med: "Hade det inte varit för er där ute vet jag inte vad jag hade gjort." Här vänder insändarna sig till en okänd grupp forumanvändare och vanligen också till en fackman (läkare, psykolog eller liknande) som då och då lägger in ett svar.

Högst personliga och intima erfarenheter kan man också finna beskrivna i frågelistesvar. Folkloristen Barbro Klein beskriver Nordiska museets frågelista Nm 223 *Personlig hygien*, där en av meddelarna, född 1917, förklarar att han efter ett bad lånar hustruns hårtork för att föna håret under armarna och även könshåren och att detta "fyller min hustru med raseri" (Klein 2003:79). Detta svar sändes in till ett offentligt museum, en offentlig institution, men upplever meddelaren att han med detta svar träder in i det offentliga rummet? För en fast meddelare som besvarar frågelistor under en rad av år befinner den offentliga institutionen sig sällan längst fram i medvetandet. Kanske skriver meddelaren lika gärna till den arkivarie som han har lärt känna genom skriftlig kommunikation?

Var är det offentliga rummet? Var är det privata rummet? Några av foruminläggen hänvisar till länkar till personliga hemsidor där man presenterar sig själv i kortform. På hemsidorna kan vi finna personliga upplysningar om hemsidabyggaren och hans familj; synpunkter på sociala, politiska och kulturella förhållanden; fotografier; planer om och drömmar för framtiden; information om bostad och utbildning; upplysningar om arbetsplats, skola och dagis; beskrivning av intressen och hobbyer; samt exempel på hemsidabyggarens konstnärliga förmåga (Finsrud 2001:9). Folkloristen Kjersti Finsrud kallar detta för en typ av senmodernt elektroniskt hemarbete. En hemsida produceras av en enskild individ eller av en familj som har satt sin personliga prägel på den. Hemsidabyggarna kan inte räkna med reklaminkomster och driver inte heller någon form av kommersiell verksamhet (Finsrud 2001:8).

Kjersti Finsrud gick in i en rad sådana hemsidor och upplevde det som att komma in i ett rum, där hon förvisso kände sig välkommen men där hon också upplevde att det blev för nära:

14 februari 1998. Skärmen lyser blå.

Tonerna från Sinatras "A kiss is just a kiss" strömmar ut från datorns högtalare och fyller arbetsrummet. Jag är på besök, och trots att klockan närmar sig midnatt blir jag väl mottagen:

"Välkommen till vår hemsida. Här kan du hitta mer om var och en av oss, och kompletterande information om var vi jobbar eller går i skolan. Denna sida kommer att förändras eftersom herrn i huset just har börjat med detta märkliga tidsfördriv: att exponera sig själv och sina närmaste i full offentlighet."

Med enkla tryckningar på tangentbordet vandrar jag runt på Gunnars och hans familjs hemsida på World Wide Web. Fotografier av barnen, Gunnar och hans hustru Maja, bilder av Nasse och Lejonkungen, ackompanjerade av små och stora berättelser om deras liv, arbeten, intressen och drömmar för framtiden.

"Efter en stund vet jag en hel del om familjen. [...] Det jag inte vet är varför Gunnar valt att presentera sig själv och sina närmaste på en personlig hemsida på webben." (Finsrud 2001:1)

Finsrud fick känslan av att träda in i ett hem. Alla varianterna av öppningsorden "Välkommen till min hemsida" väckte associationer till att ha öppnat ytterdörren, klivit över tröskeln och rört sig i andra människors hem. Men Finsrud trivdes inte där. Det var som att träda in i hemmet till någon som satt på toaletten med dörren öppen, skriver hon.

Fadern i familjen skriver att han har börjat med detta märkliga tidsfördriv: att exponera sig själv och sina närmaste i full offentlighet. Det är kanske något som är speciellt för vår tid. Vi får veta något som inte är avsett för oss. Men hur uppfattar hemsidabyggaren själv sin hemsida? Då Kjersti Finsrud gjorde en intervju med honom och frågade om just detta svarade han att hemsidan förvisso var *offentliggjord* men att det inte betydde att den var *offentlig*.

Samma sak hände då en norsk TV-journalist skulle skaffa informanter till en dokumentärfilm om spermadonation. I filmen användes korta citat hämtade från ett nätforum för barnlösa. Citaten blåstes upp och lades ut över hela skärmen, och insändarens *nickname* var också med. Det ledde till en upphetsad diskussion på forumet i vilken journalisten till slut drogs in. Insändarnas huvudpoäng var att texterna som de hade lagt ut på nätet inte kunde användas utan deras tillstånd. Texterna uppfattades som offentliggjorda men inte som offentliga, snarare som offentliggjorda, privata bidrag.

Hur ska man uppfatta detta? Man brukar säga att nätet är "offentligt i ordets traditionella mening", men det verkar av dessa exempel som om folk inte riktigt förstår att de befinner sig i det offentliga rummet. Det menar jag att tjänsteägarna⁴ också är på det klara med. Då jag skulle göra en studie av inlägg på "Forum för adopsjon" och "Forum för barnlöshet" vände jag mig

till ledningen för två mycket välbesökta sidor, Doktor Online och Snart gravid, och bad om tillstånd att lägga ut frågor och använda inlägg på sidorna. Tjänsteägarna var reserverat positiva, men bägge uttryckte bekymmer för att användarna skulle känna sig "övervakade" och att min närvaro skulle förstöra en god miljö. Hur skulle användarna reagera om de såg sig själva citerade i en eller annan publikation, undrade en av tjänsteägarna. Det hänvisades också till ett regelverk. Hos Doktor Online sägs:

"Det är inte tillåtet att använda text eller bilder hämtade från Doktor Online utan samtycke från tjänstens ägare såvida det inte finns stöd för det i lag eller är tillåtet genom avtal med Kopinor, intresseorgan för rättighetsinnehavare till litterära och konstnärliga verk. Utnyttjande i strid med lag eller avtal kan medföra ersättningsansvar och kan bestraffas med böter eller fängelse."

(www.doktoronline.no)

Webbsidan Barn i magen täcker något av samma tjänster som de två tidigare nämnda sidorna, och även här står att läsa att man kan använda "materialet som publiceras på BarniMagen.com för privat bruk, det vill säga läsa, ladda ner på egen hårddisk och ta en utskrift av materialet. Det är inte tillåtet att kopiera eller publicera texter, bilder eller annat material på BarniMagen.com" (copyrightskyddat) utom efter samtycke från rättighetsinnehavarna eller med stöd i lag (www.barnimagen.no). Även här hänvisas till polisanmälan och åtal om överträdelse sker. Forskaren kan många gånger upplevas som en inkräktare, och nu också på nätet.

På ett plan kan forskning på Internet betraktas som observationer i det offentliga rummet, och enligt folkloristen Bente Alver och sociologen Ørjar Øyen har forskaren normalt ganska vida ramar när det gäller rätten att göra observationer i det offentliga rummet. Människor som uppehåller sig i det offentliga rummet – på gator och torg – måste veta att de kan iakttas (Alver & Øyen 1998). Men i mångt och mycket kan det verka som om gränserna mellan privat, offentligt och offentliggjort dras på andra sätt både i diskussionsfora på nätet och i frågelistesvar. Vi vet för lite om hur frågelistas meddelare uppfattar förhållandet mellan offentliggjort och offentligt. Kanske skapar avståndet mellan meddelare och arkivarie inte alls någon distans, och kanske skapar den upprepade kontakten mellan dem förutsättningar för att uttrycka sig ännu mer privat. Att delta i ett chatt eller göra ett inlägg i ett forum kan upplevas som en privat eller halvprivat handling, även om man självfallet vet att alla kan läsa vad man lägger ut. Det sker i full offentlighet, men det är privat till sin natur och upplevs också på det sättet (Lawson 2004). Tjänsteägarna erkänner också att det finns en otydlig gräns mellan privat och offentligt, och därmed förstärks uppfattningen att något kan var offentliggjort utan att var offentligt.

⁴En tjänsteägare är den eller de som har satt upp en nätplats och som är rättighetsinnehavare till dess innehåll.

Det som skapar problem är alltså att gränserna mellan privat och offentligt befinner sig i ett dimlandskap med oskarpa konturer. Internetforskaren Danielle Lawson menar att den alltför enkla dikotomin mellan privat och offentligt står inför sitt fall (2004). Enligt Lawson uppfattas det privata rummet i det verkliga livet (IRL) genom signaler som stängda dörrar och låste arkivskåp, men dessa saknas i onlineverkligheten. Lawson förenklar kanske förhållandet mellan privat och offentligt i det verkliga livet. Bente Alver och Ørjar Øyen visar att gränserna mellan privat och offentligt kan var väl så dimhöljda i alla typer av verkligheter, att till exempel "bestämningen av det privata rummet påverkas av relationen till den person man står inför" (1998:122). Ett frågelistsvar kan alltså påverkas av att meddelaren formulerar sig till en bestämd arkivarie (se t.ex. Silius & Östman 1998), och ett diskussionsinlägg är kanske formulerat till en liten grupp som brukar svara på ens inlägg. Man kan alltså ha uppfattningen att det privata finns mitt ute i det offentligaste av alla offentliga rum – på Internet. Denna paradox förstärks av att inläggen ofta är av en mer intim och privat karaktär än den interaktion som sker ansikte mot ansikte. Flyktigheten och distansen kan ge en känsla av skydd.

SAMTYCKES- OCH ANONYMISERINGSPROBLEMATIK

Innan forskaren kan annonsera sin närvaro bör hon ha fått tillstånd av tjänsteägaren att samla data. Här kan det vara klokt att kontrollera sidornas olika formella reglementen.⁵ Hur kan forskaren sedan annonsera sin närvaro och be om samtycke till att få använda materialet? Den amerikanska forskaren Barbara Sharf gjorde en studie av ett diskussionsforum för bröstcancerdiagnostiserade kvinnor (Sharf 1999). I alla sina inlägg på detta forum hade forskaren fogat in en kort självpresentation: vem hon var, vad hon forskade på och var hon kunde nås. Då hon skulle använda en del av denna kommunikation i ett forskningsarbete vände hon sig till dem som hade uppgett e-postadresser i sina inlägg och bad dem att hänvända sig till henne och ge sitt samtycke. Det är viktigt att understryka att ingen av Sharfs informanter betraktade sina inlägg som offentliga, och ingen menade att hon kunde använda dem utan samtycke. Sharf nämner också i sin artikel att det några år efter hennes eget fältarbete på nätet gavs ut en bok som skrivits med utgångspunkt i samma forum för kvinnor med bröstcancer. Bokens författare gjorde reklam för sitt arbete i forumet, och kritiker menade att hon uppförde sig som en tittare som utnyttjar människor i en svår situation, en harvester, en inhöstare av ord och profitör på andra i kris och olycka.

Barbara Sharf fick sina samtycken. Men det är klart att det i andra studier kan vara svårt, ja, ofta omöjligt, att skaffa fram samtycke. Ibland är det besvärligt att

⁵Det finns ofta en länk till det formella reglementet nederst på en webbsida.

få tag i den man vill ha samtycke från, medan det andra gånger helt enkelt kan var så att den man har citerat väljer att inte svara på förfrågningar. För den som studerar synkrona chatt blir utmaningarna av en lite annorlunda karaktär. Här handlar problemet om att återfinna personer som knappt har lämnat några spår efter sig.⁶

Utmaningarna är långt ifrån över även om man skulle få tillstånd att använda inläggen i en studie. Ett stort problem är hur frivilligt det frivilliga är och om informanten har förstått var han har samtyckt till (se Alver & Øyen 1998:99ff; Fjell, under utgivning). För några år sedan hade jag vid flera tillfällen kontakt med en informant som presenterats med hela namnet i en studentuppsats. På grund av informantens professionella bakgrund var det svårt, för att inte säga omöjligt, att anonymisera honom, och han hade skriftligen samtyckt till att intervjun med honom kunde användas under hans fullständiga namn. I detta fall förelåg det skriftlig kommunikation mellan studenten och informanten där studenten bland annat redogjorde för hur vi inom våra discipliner använder direkta citat från intervjuutskriften. I den skriftliga kommunikationen mellan dem var det inget som tydde på att informanten motsatte sig något av uppläggnen. Men då uppsatsen var klar och informanten fick läsa den blev han inte bara besviken över resultatet utan krävde också att direkta citat skulle plockas bort från uppsatsen. Han hade inte förstått att det som spelades in på band skulle användas i en uppsats. Han hade tolkat det mer som ett informellt samtal som skulle bilda bakgrund till ett föredrag, som studenten också hade varit åhörare till. Huvudskälet till informantens reaktion var en användning av citat som han menade kunde skada honom både personligen och professionellt. Alldeles bortsett från att detta hade kunnat undvikas om informanten hade fått läsa igenom intervjuutskriften, utvecklade saken sig i en sådan riktning att man kan undra över om informanten hade förstått vad han sa ja till.

I detta fall var det, som nämnts, svårt att anonymisera informanten. Men i många fall är anonymisering möjlig och fullt önskvärd. Därför kan det vara viktigt att ställa sig frågan om *hur* anonymiseringen ska ske.⁷

I våra discipliner använder vi oss i stor utsträckning av informantcitat i text. Vi kommer att ställas inför nya utmaningar i Internetforskning, där vi kan koppla en rad citat mot nicknames och skapa en profil av en fiktiv eller reell person. Med dagens effektiva sökmotorer kan man söka på ett nickname eller på ett utdrag från ett citat och få upp antingen allt som personen med

⁶Det finns flera goda texter som kan vara till hjälp vid detta speciella problem. Se till exempel Elizabeth A. Buchanans antologi *Readings in Virtual Research Ethics. Issues and Controversies* (2004).]

⁷Anonymisering beskrivs i NESH:s forskningsetiska riktlinjer, punkt 13, "Krav om konfidentialitet" (NESH 1999). Se även *Forskningsetiske retningslinjer for internettforskning*, punkt 7, "Om å innhente samtykke i digitale fora" (NESH 2003).

detta nickname har skrivit eller det sammanhang som citatet är hämtat från. I bägge fallen kan det vara svårt att skydda den enskilda individens integritet. Enligt min uppfattning bör man därför i forskningsarbeten inte använda direktcitat utan hellre omskrivningar från samtalsgrupper och inlägg på debattsidor på Internet. Av samma skäl bör man inte heller använda nicknames som led i en anonymisering.⁸ Ett nickname måste också anonymiseras. Som kvalitativt orienterade forskare bör vi söka förstå världen på informanternas egna premisser, vilket också innebär att vi måste be om deras samtycke till att få använda texterna i forskningsarbeten. Vi bör därför ha i åtanke att traditionell citatanvändning (användning av direkta citat) i många fall är oförenlig med en anonymisering av ett Internetmaterial.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Jag har varit tvungen att omvärdera min tidigare syn på nätet som en offentlig plats där det bara var att ta för sig. Gränserna mellan privat, offentligt och offentliggjort är sällan solklara i det verkliga livet

(IRL): Vet vi tillräckligt om meddelares förståelse av hur deras svar om personlig hygien kan användas? Funderade meddelaren till Nm 223 *Personlig hygien* över det faktum att, som Barbro Klein påpekar, museet "egentligen inte kan utlova någon säkerhet alls vad beträffar meddelarens integritet" (Klein 2003:69). Här kan det behövas studier av hur meddelare uppfattar förhållandet mellan offentliggjort och offentligt. Men gränserna mellan privat, offentligt och offentliggjort är lika oklara i onlineverkligheten. Gränserna här är dimhöljda, och man bör tänka på att texter som läggs ut så att hela världen kan läsa dem ofta skapas i en privat miljö (till exempel hemma, bakom en låst dörr), och att texterna för den som har skapat dem i hög grad befinner sig i ett privat rum, som innebär att de är offentliggjorda men inte offentliga. Att det finns en gräzon mellan offentliggjort privat och offentliggjort offentligt är ett av flera skäl till att både Internetmaterial och frågelistmaterial i högre grad måste problematiseras som källor inom kulturvetenskaperna.

Översättning: Sven-Erik Torhell

⁸ Se Forskningsetiska retningslinjer för internettforskning, punkt 8 "Bruk av citat som er hentet fra Internettet" och punkt 10, "Pseudonymer og konfidensialitet".

REFERENSER

- Alver, Bente Gulveig & Ørjar Øyen 1998. *Etik och praktik i forskarens vardag*. Lund: Studentlitteratur.
- Buchanan, Elisabeth A. 2004. *Readings in Virtual Research Ethics. Issues and Controversies*. Hershey: Information Science Publishing.
- Finsrud, Kjersti 2001. *Hverdagsliv på skjermen. En studie av personlige hjemmesider på World Wide Web*, hovedoppgave i folkloristikk. Bergen: Universitetet.
- Fjell, Tove Ingebjørg 1996. *Sette seg selv i scene. Fra idé til produksjon i frie, tyske teatergrupper*. Bergen: Norse Publications.
- Fjell, Tove Ingebjørg 1998. *Fødselens gjenfødelse. Fra teknologi til natur på fødearenaen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Fjell, Tove Ingebjørg (under utgivning). Research in the minefield of privacy and intimacy. About the problems of consent. Alver, Bente, Tove Fjell & Ørjar Øyen (red.), *Folkloristic Research Ethics. A Critical View*. Helsingfors: FFC.
- Hagström, Charlotte (under utgivning). Pågående projekt om namn och identitet. Stockholm.
- Klein, Barbro 2003. Nm 223. Personlig hygien. Reflektioner kring frågelistor, meddelarsvar och vetenskap. Nilsson, Bo G., Dan Waldetoft & Christina Westergren (red.), *Frågelista och berättarglädje. Om frågelistor som forskningsmetod och folklig genre*. Stockholm: Nordiska museet.
- Lawson, Danielle 2004. Blurring the boundaries. Ethical considerations for online research using synchronous CMC forums. Elisabeth A. Buchanan (red.), *Reading in Virtual Research Ethics. Issues and Controversies*. Hershey: Information Science Publishing.
- NESH 1999. (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora*. Oslo: Falch Hurtigtrykk, <http://www.etikkom.no> (041125).
- NESH 2003. (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora) *Forskningsetiske retningslinjer for internettforskning*. <http://www.etikkom.no/retningslinjer/internett> (041125).
- Nilsson, Bo G., Dan Waldetoft & Christina Westergren (red.) 2003. *Frågelista och berättarglädje. Om frågelistor som forskningsmetod och folklig genre*. Stockholm: Nordiska museet.
- Nm 223, *Personlig hygien*, Stockholm: Nordiska museet (Nm).
- Nylund Skog, Susanne 2003. *Ambivalenta upplevelser och mångtydiga berättelser. En etnologisk studie av barnafödande*. Stockholm: Nordiska museet. (Diss.)
- Sharf, Barbara 1999. Beyond netiquette. The ethics of doing Naturalistic Discourse Research on the Internet. Steve Jones (red.), *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. London: Sage.
- Silius, Harriet & Ann-Cathrin Östman 1988. Att berätta och lyssna på livshistorier – en diskussion kring våra läsningar. Silius, Harriet, Ann-Cathrin Östman & Kristin Mattson. Åbo: Institutet för kvinnoforskning.
- Sveningsson, Malin 2004. Ethics in Internet ethnography. Elizabeth A. Buchanan (red.), *Readings in Virtual Research Ethics. Issues and Controversies*. Hershey: Information Science Publishing.
- www.barnimagen.no
- www.doktoronline.no
- www.snartgravid.com

FÖRFATTARE

Tove Ingebjørg Fjell är försteamanuens vid Institutt for kulturstudier og kunsthistorie i Bergen och lärare och forskare i kulturvetenskap.